

Розділ 3. ШЛЯХИ І ЗАСОБИ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

УДК 37.01.008:373.5.035:613

©2012

Воскобойнікова Г.Л.

ОБГРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ МЕДИКО-ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Реформування системи освіти в Україні обумовлює впровадження нових підходів до визначення освітніх стандартів, що забезпечують відповідність освітнього процесу суспільним вимогам, тобто реалізацію суспільно зумовленого змісту освіти і професійної підготовки майбутніх фахівців.

Модернізацію системи освіти, можливість виходу на якісно новий рівень розвитку теорії і практики освіти і професійної підготовки, орієнтований на новий якісний результат – підготовку майбутнього фахівця, який має оптимальний відповідно вимог часу і запитів суспільства рівень фахової компетентності забезпечує компетентнісний підхід [2; 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблему оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів досліджують сучасні українські та зарубіжні вчені: І.Бех, Н.Бібик, А.Богущ, В.Бондар, Л.Ващенко, С.Гончаренко, М.Євтух, І.Зязюн, В.Кальней, О.Кирсан, Л.Коваль, В.Кремінь, М.Нечаєв, Н.Ничкало, О.Овчарук, О.Савченко, О.Сухомлинська, Л.Хомич, С.Бурцева, Л.Кравцова, А.Хуторський та ін.

Мета освіти у вигляді досягнення компетентності відрізняється від мети освіти у вигляді оволодіння знаннями та навичками, оскільки компетентність не дорівнює окремим знанням, вмінням і навичкам, а є значно ширшим поняттям. Водночас компетентність не означає відмови від опанування знаннями або вміннями чи формування певних ставлень, а означає їх підпорядкованість більш широкій, глобальній меті.

Властивості та характеристики людини (знання, когнітивні вміння, практичні навички, ставлення, емоції, цінності, етичні погляди, мотивації, тощо) є основою потенціалу компетентності. Залежно від характеру зовнішніх вимог контексту частина цього потенціалу компетентності людини мобілізується для активної дії – виникає проявлена компетентність. За різних умов у різному контексті в людини мобілізуються, активізуються неоднакові властивості. Навпаки, для реалізації однакових умов у різних однаково компетентних індивідуумів можуть мобілізуватися різні «набори» властивостей для реалізації компетентності.

З наведеним визначенням пов'язано поняття «домен компетентності».

Домен компетентності – це сукупність порівняно однорідних компетентностей, спрямованих на розв'язання порівняно однорідних завдань [8, с. 108].

Міжнародний департамент стандартів для навчання, досягнення та освіти визначає поняття компетентності як спроможності кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. Згідно з цим, поняття компетентності містить набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або діяльності [1, с. 52].

Професійна підготовка сучасного спеціаліста повинна включати в себе фундаментальні загальноосвітні, психолого-педагогічні і спеціальні знання, вивчення сучасних педагогічних технологій, формувати установки на інновації і творчість. Тому педагогічна майстерність є професійним умінням оптимізувати всі види навчально-виховної діяльності, спрямувати їх на високоякісну організацію педагогічного процесу. Вона характеризується високим рівнем розвитку спеціальних узагальнених вмінь, і, звичайно, суть її – в якостях особистості викладача, його позиції, здатності керувати діяльністю на високому рівні [4, с. 163].

Успішність професійної підготовки фахівця значною мірою залежить від чіткої орієнтації навчальної та позанавчальної роботи на усвідомлення змісту майбутньої професійної діяльності студентів, на постійне вдосконалення системи вищої освіти та підвищення професіоналізму викладачів вищого навчального закладу. Поліпшення підготовки фахівців вимагає пошуку ефективних шляхів формування у студентів системних уявлень щодо об'єкта своєї професійної діяльності, умінь і навичок його дослідження, організації та управління [6, с. 287].

У своїх наукових працях Л.О.Хомич відзначає, що розробка сучасної концепції формування майбутнього вчителя є однією з актуальних проблем вищої освіти, а процес професійно-педагогічної підготовки вчителя початкової школи потребує вдосконалення, саме конкретизації і наближення до майбутньої професійної діяльності [7, с. 3-4].

На подальшому удосконаленні системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи наголошує О.Савченко [5, с. 2].

Формування цілей статті... Метою статті є обґрунтування змісту медико-валеологічної компетентності в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження... Підготовка майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах за напрямками підготовки, спеціальностями відповідно освітніх та освітньо-кваліфікаційних рівнів здійснюється за освітньо-професійними програмами, що визначають зміст освіти, ступенево, або неперервно. Вимоги щодо досягнення оптимального рівня фахової компетентності для успішної професійної діяльності та інші соціально важливі якості майбутнього фахівця визначає освітньо-кваліфікаційна характеристика у відповідності до освітньо-кваліфікаційного рівня випускника вищого навчального закладу.

Професійна компетентність визначається як комплекс ключових компетентностей, які забезпечують достатній фаховий рівень для здійснення професійної діяльності відповідно запитів суспільства, конкурентоспроможності на ринку праці, отже самореалізації майбутніх фахівців у суспільстві.

Система фахової підготовки повинна забезпечувати реалізацію змісту професійної освіти у відповідності до визначеного комплексу ключових компетентностей майбутнього фахівця, що характеризують домен професійної компетентності і найефективніше забезпечуватимуть реалізацію потреб сучасного суспільства.

В процесі аналізу проблеми особистісно-професійного становлення майбутнього учителя початкової школи у вищих навчальних закладах, нами встановлено, що принципово важливим в системі професійної підготовки є формування медико-валеологічної компетентності, оскільки саме означена фахова компетентність забезпечує майбутнім фахівцям успішну професійну діяльність, спрямовану на вирішення однієї з нагальних науково-педагогічних проблем сучасного суспільства – збереження та зміцнення здоров'я школярів, починаючи з молодшого шкільного віку.

Формування медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи нами визначено як цілеспрямований, науково обґрунтований педагогічний процес набуття фахово-особистісних якостей на підґрунті теоретичних і практичних медико-валеологічних знань, умінь та навичок, особистісної здатності до професійного творчого розвитку, шляхом самовдосконалення, удосконалення системи шкільної освіти, застосування передового педагогічного досвіду та освітніх інновацій у галузі здоров'я людини, обумовлений науково-методичною системою та організаційно-педагогічними засадами професійної підготовки у ВНЗ.

Підґрунтям змісту медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи є вимоги державних стандартів щодо підготовки фахівців відповідно суспільних потреб, передового педагогічного досвіду теорії і практики професійної освіти, зарубіжного досвіду підготовки фахівців, запитів вітчизняного та зарубіжного ринку праці, теоретичних положеннях компетентнісного, гуманістичного та особистісно орієнтованого підходів до організації педагогічного процесу професійної підготовки майбутніх фахівців.

Зміст неперервного дворівневого педагогічного процесу формування медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи на сучасному етапі реалізується за навчальними планами відповідно освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки “бакалавр” і “спеціаліст-магістр” у відповідності до освітньо-професійних програм підготовки фахівців у галузі знань 0101 Педагогічна освіта, напрямом підготовки 6.010102 “Початкова освіта” відповідно освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”, спеціальності 7.01010201 “Початкова освіта” відповідно освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст, спеціальності 8.01010201 “Початкова освіта” відповідно освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”.

Формування медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи ґрунтується на еталонних вимогах освітньо-кваліфікаційних характеристик діючих галузевих стандартів та варіативних частинах, що доповнюють і конкретизують кваліфікаційні вимоги до змісту освіти і професійної підготовки випускників ВНЗ за спеціальністю “Початкова освіта” зі спеціалізаціями відповідно освітніх стандартів ВНЗ.

З метою визначення повноти і ефективності реалізації змісту професійної підготовки нами проведено дослідження педагогічного процесу формування медико-валеологічної компетентності у майбутніх учителів початкової школи, їх готовності до майбутньої професійної діяльності, спрямованої на вирішення однієї з нагальних науково-педагогічних проблем сучасного суспільства – збереження та зміцнення здоров'я молодших школярів, надання невідкладної допомоги у загрозливих для життя станах. У ході дослідження нами здійснено аналіз нормативної і варіативної частин навчальних планів, за якими здійснюється професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи у провідних педагогічних ВНЗ України. Встановлено, що у відповідності до освітньо-професійної програми діючого Галузевого стандарту вищої освіти підготовки фахівців за напрямом 0101 “Педагогічна освіта”, спеціальністю “Початкове навчання” освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” передбачено значний обсяг навчального часу для п'яти навчальних дисциплін медико-біологічного та медико-валеологічного спрямування, що забезпечують базовий рівень медико-валеологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи, це становить 12 кредитів (432 години, 8,15% обсягу навчального часу нормативної частини) для підготовки бакалаврів за спеціальністю “Початкове навчання” зі спеціалізаціями “Фізичне

виховання”, “Хореографія”, “Музика”, “Образотворче мистецтво”, “Іноземна мова” та 13,5 кредитів (484 годин, 10% обсягу навчального часу нормативної частини) для підготовки бакалаврів за спеціальністю “Початкове навчання”, спеціалізацією “Практична психологія”.

З метою визначення ефективності та повноти реалізації змісту професійної підготовки, набуття базового рівня медико-валеологічної підготовки відповідно вимог освітньо-професійної характеристики ГСВО підготовки фахівців за спеціальністю «Початкове навчання» нами здійснено педагогічні вимірювання якості педагогічного процесу шляхом застосування інтегративного тестового пакету, що містив пропорційну кількість тестових завдань, які розкривали визначені галузевим освітнім стандартом теоретичні знання, практичні вміння та навички з базових медико-валеологічних та біологічних дисциплін, що формують рівень фахової медико-валеологічної компетентності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. До тестування були залучені студенти четвертих курсів спеціальності “Початкове навчання”. За результатами тестового контролю встановили, що значна кількість студентів (понад 53 %) не готові ефективно ситуативно діяти при виникненні загрозливих для життя і здоров'я станів у молодших школярів, що підтверджує недостатній обсяг навчального часу для формування практичних умінь надання невідкладної допомоги молодшим школярам, а також недостатній рівень теоретичних знань фізіологічних особливостей функціонування систем життєзабезпечення дітей молодшого шкільного віку, їх адаптаційних можливостей, низький рівень готовності до інноваційної творчої здоров'я формуючої педагогічної діяльності на підґрунті впровадження ефективних профілактичних методик особистісноорієнтованого психолого-педагогічного впливу та валеологічної корекції.

Висновки... Система фахової підготовки повинна забезпечувати реалізацію змісту професійної освіти у відповідності до визначеного комплексу ключових компетентностей майбутнього фахівця.

Принципово важливим в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є формування медико-валеологічної компетентності, оскільки саме означена фахова компетентність забезпечує майбутнім учителям початкової школи успішну професійну діяльність, спрямовану на вирішення однієї з нагальних науково-педагогічних проблем сучасного суспільства – збереження та зміцнення здоров'я школярів, починаючи з молодшого шкільного віку

Зміст формування медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи забезпечується державним стандартом вищої освіти, галузевими стандартами вищої освіти відповідно ступневості вищої освіти, протягом ступеневого, неперервного педагогічного процесу набуття освітньо-кваліфікаційних рівнів “бакалавр”, “спеціаліст-магістр”, і визначений освітньо-професійними програмами; ґрунтується на вимогах підготовки фахівців орієнтовано на суспільні потреби, передовий педагогічний досвід теорії і практики професійної освіти, зарубіжний досвід підготовки фахівців, запити вітчизняного та зарубіжного ринків праці, реалізації теоретичних положень компетентнісного, гуманістичного та особистісно орієнтованого підходів у системі професійної підготовки фахівців у ВНЗ.

Перспективами подальших пошуків у напрямку досліджень є удосконалення структури і змісту педагогічного процесу формування медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи шляхом укладення нових навчальних програм навчальних дисциплін медико-валеологічного спрямування, розробки і впровадження нових навчальних курсів у відповідності до вимог Європейської кредитно-трансферної системи, доповнення змістової частини навчальних програм розділами і темами, що вивчають інноваційні освітні технології і методики у галузі викладання профілактичної медицини, ситуативного моделювання надання невідкладної допомоги у загрозливих для життя і здоров'я станах молодшим школярам, педагогічної валеології, гігієни, санології, основ здоров'я людини, що сприятиме побудові якісно нового рівня професіограми майбутнього учителя початкової школи.

Література

1. Глузман О.В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості / О.В.Глузман // Педагогіка і психологія. – 2009. – №2 (67). – С. 51-60.
2. Зязюн І.А. Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти / І.А.Зязюн. – К.: [б.в.], 1994. – 384с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики): [колективна монографія] / Н.М.Бібік, Л.С.Ващенко та ін. / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112с.
4. Олефір Ю.В. Професійний розвиток учителя в системі педагогічної майстерності / Ю.В.Олефір // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Технології управління освітніми закладами»./ Полт. держ. пед. ун-т імені В.Г.Короленка. – Полтава, 2011. – С.163-164.
5. Савченко О. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / О.Савченко // Початкова школа. –2001. – № 7. – С.1-4.
6. Халабузар О.А. Педагогічна культура як інтегративний компонент професійної підготовки майбутнього вчителя/ О.А.Халабузар/ Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2011. – № 1. – 284-291.
7. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів: [монографія] / Л.О.Хомич. –К. : Магістр-S, 1998. – 201с.

8. Ярошук Л.Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: навч. посіб. / Лілія Григорівна Ярошук. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 304с.

Анотація

В статті висвітлено обґрунтування змісту медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи в системі їх професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. Доведено, що підґрунтям змісту медико-валеологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи є вимоги державних стандартів щодо підготовки фахівців відповідно суспільних потреб, передового педагогічного досвіду теорії і практики професійної освіти, зарубіжного досвіду підготовки фахівців, запитів вітчизняного та зарубіжного ринку праці, теоретичних положень компетентнісного, гуманістичного та особистісно орієнтованого підходів до організації педагогічного процесу.

Аннотация

В статье освещено обоснование содержания медико-валеологической компетентности будущих учителей начальной школы в системе их профессиональной подготовки в высших учебных заведениях. Доведено, что основанием медико-валеологической компетентности будущих учителей начальной школы являются требования государственных стандартов подготовки будущих специалистов соответственно общественных потребностей, передового педагогического опыта теории и практики профессионального обучения, зарубежного опыта профессиональной подготовки специалистов, запросов отечественного и зарубежного рынков труда, теоретических положений компетентностного, гуманистического и личностно ориентированного подходов к организации педагогического процесса.

Summary

Motivation of the contents physician-valeological competention future teachers of the grade school is illuminated in article in system of their training in high educational institutions. Arguments that base physician- valeological competention future teachers of the grade school are a requirements state standard preparation future specialist accordingly public need, leading pedagogical experience to theories and practical persons of the professional education, foreign experience of the training specialist, request domestic and foreign market of the labour, theoretical positions competention, humanistic and larval oriented approach to organizations of the pedagogical process.

Ключові слова: зміст медико-валеологічної компетентності, професійна підготовка, організація педагогічного процесу, компетентнісний підхід, гуманістичний підхід, особистісно орієнтований підхід, державний стандарт вищої освіти, галузевий стандарт вищої освіти, професіограма майбутнього учителя початкової школи.

Ключевые слова: содержание медико-валеологической компетентности, профессиональная подготовка, организация педагогического процесса, компетентностный подход, гуманистический подход, личностно ориентированный подход, государственный стандарт высшего образования, отраслевой стандарт высшего образования, профессиограмма будущего учителя начальной школы.

Key words: contents physician-valeological competention, training, organization of the pedagogical process, competention approach, humanistic approach, larval oriented approach, state standard of the higher education, branch standard of the higher education, program of the training future teacher of the grade school.

Подано до редакції 14.10.2011.

УДК 378+159.928.22+37.026

©2012

Голубова Г.В.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНО ОБДАРОВАНИМИ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... *Постановка проблеми у загальному вигляді пов'язана з тим, що в умовах реформування вищої педагогічної освіти особливої актуальності набуває проблема підготовки вчителів з високим рівнем загальної і професійної культури, професіоналізму, здатних конструктивно і творчо підходити до вирішення складних завдань педагогічної діяльності; підвищуються вимоги до вчителя як особистості та професіонала, що передбачає якісно новий рівень сформованості його педагогічного мислення, ціннісних орієнтацій, творчого потенціалу та культури педагогічної взаємодії. Саме тому набуває особливої актуальності створення найсприятливіших умов для розвитку педагогічної обдарованості майбутнього вчителя.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... *, свідчить, що проблемам обдарованості та пошуку умов творчого розвитку особистості присвячені дослідження таких вчених: В.Андреєва, Л.Виготського, В.Дружиніна, В.Крутецького, І.Лернера, О.Лука, О.Матюшкина, О.Моткова, Т.Паніної, Я.Пономарьова, Л.Шульгіної та ін.*

Наше дослідження присвячено шляхам розвитку педагогічної обдарованості, зокрема інтегративному підходу до роботи з педагогічно обдарованими студентами. Педагогічна обдарованість особистості реалізується у процесі педагогічної творчості. В науковій літературі педагогічна творчість розглядається з точки зору